

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΕΤΟΣ 6ον

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΜΑΡΤΙΟΣ 1951

ΤΕΥΧΟΣ 1

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ;*

ΥΠΟ

ULRICH HERZ

Ἡ ἔννοια τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος εἶναι ἔννοια ἡ ὁποία προβάλεται ὁλονέν καὶ περισσότερον εἰς τὸ κέντρον τῶν συζητήσεων ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Ἡ θέσις τὴν ὁποίαν λαμβάνουν οἱ ἐκπροσωποῦντες τὰ διάφορα συμφέροντα καὶ αἱ δημόσιαι ἀρχαὶ εἰς τὰς ἀντιγνώμιας ἐπὶ τῆς κατανομῆς τοῦ πλούτου ἐπὶ πλέον καὶ πλέον χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ λεγόμενον «τιμαριθμικῶς σκέπτεσθαι».

Ἀλλὰ συγχρόνως ἡ ἔννοια «ἀξία τοῦ χρήματος» ἔχει προσλάβει περιεχόμενον διφορούμενον καὶ συναπτόμενον μὲ διάφορα προβλήματα. Εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἡ ἀσάφεια αὕτη εἰς τὴν σύλληψιν καθ' ἑαυτὴν τῆς ἐννοίας εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸν συσκοτισμὸν ἢ τὴν εσφαλμένην κατεύθυνσιν τῆς συζητήσεως τῶν πολιτικῶν προβλημάτων. Δικαιολογεῖται ἐπομένως μία, ἐκκινουσα ἀπὸ πλέον θεωρητικὴν βάσιν, προσπάθεια προσδιορισμοῦ καὶ ἀναλύσεως τῶν προβλημάτων τῶν ὑποκρυπτομένων εἰς τὸν ὅρον «ἀξία τοῦ χρήματος», εἰς τὸν ὁποῖον ἔχουν προσδοθῇ διάφοροι σημασίαι.

Ἡ ἐπομένη ἀνάπτυξις δὲν ἔχει πρόθεσιν συμβολῆς εἰς τὰς τρεχούσας συζητήσεις ἐπὶ τοῦ κόστους τοῦ βίου καὶ τῆς τιμαριθμικῆς ρυθμίσεως τῶν ἡμερομισθίων. Οὔτε ἐνδιαφέρεται ὁ συγγραφεὺς νὰ ὑποβάλλῃ προτάσεις μεταρρυθμίσεων εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν τιμαριθμῶν ἢ νὰ ὑποστηρίξῃ οἷονδήποτε αἴτημα εἰς τὸ πεδίον τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

Ἀποκλειστικὸς σκοπὸς τῆς παρούσης μελέτης εἶναι νὰ ρίψῃ ὀλίγον φῶς εἰς τὸ ἐξεταζόμενον πρόβλημα. Καὶ τοῦτο γίνεται ὑπὸ

* Μετάφρασις ἐκ τῆς Quartely Review τῆς Skandinaviska Banken (Ἀπρίλιος 1950).

τὴν μορφήν μιᾶς πολὺ συνοπτικῆς ἀναλύσεως τοῦ μεταβαλλομένου περιεχομένου τὸ ὁποῖον προσδίδεται κατὰ διαφόρους περιόδους εἰς τὴν ἔννοιαν «ἀξία τοῦ χρήματος». Εἰς τὸ τελευταῖον μέρος γίνεται προσπάθεια συνδέσεως τῶν συμπερασμάτων εἰς τὰ ὁποῖα ὁδηγεῖ ἡ παρεῖσφρυσις αὐτὴ εἰς τὸ πεδῖον τῆς ἱστορίας τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας μὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ σημερινὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὕψους τῶν τιμαρίθμων.

Σημεῖον ἐκκινήσεως : Τὸ γενικὸν πρόβλημα τῆς ἀξίας

Εἰς τὰ παλαιότερα συγγράμματα οἰκονομικῆς θεωρίας τὸ τμήμα περὶ «ἀξίας», ἡ ὁποία ὡς ἔννοια ἐθεωρεῖτο ὁ πυρὴν ὁλοκλήρου τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας, σκοπὸν εἶχε νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀμοιβαίαν ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν ἢ, κατὰ τὴν μεταγενεστέραν ἔκφρασιν, τὰς σχετικὰς τιμὰς τῶν. Ἀπετέλει χαρακτηριστικὸν τῶν παλαιότερων αὐτῶν προσπαθειῶν ἐπιλύσεως τοῦ προβλήματος ὅτι ἀνεχώρουν ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν «ἰδιογενοῦς ἀξίας» εἰς τὰ διάφορα ἀγαθὰ. Τοιοῦτοτρόπως ἐπιστεύετο ὅτι ὑπάρχει μία ἀντικειμενικῶς προσδιοριζομένη ἱεραρχία ἀξιῶν εἰς τὴν ὁποῖαν ἡ θέσις τῶν ἀγαθῶν καθωρίζετο ἀπὸ τὴν «χρησιμότητα» (νοουμένην ὡς ἔχουσιν ἀντικειμενικὴν, φυσιολογικὴν βάσιν) τὴν ὁποῖαν ἐφαίνοντο νὰ ἔχουν διὰ τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ἐπομένη ἐξέλιξις ὑπῆρξεν ἡ ἀποδοχὴ τῆς θεωρίας περὶ ὑπάρξεως ἑνὸς καὶ μόνοις τελικοῦ στοιχείου τῆς ἀξίας, ὠρισμένη ποσότης τοῦ ὁποῖου ἐπιστεύετο ὅτι ἐνυπῆρχεν εἰς ὅλα τὰ διάφορα εἶδη ἀγαθῶν. Οἱ κλασικοὶ οἰκονομολόγοι ἀφ' ἑνός, καὶ οἱ περισσότεροι σοσιαλισταὶ ἀφ' ἑτέρου, ἐδέχοντο ὡς δεδομένον ὅτι τὸ τελικὸν αὐτὸ στοιχεῖον συνέπιπτε μὲ τὴν ἐργασίαν. Ἐπομένως, ὁ κλασικὸς οἰκονομολόγος προσεπάθει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἰς «τελευταίαν ἀνάλυσιν» ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία ἑνὸς ἀγαθοῦ καθωρίζετο ἀπὸ τὰς διαφόρους μορφὰς ἐργασίας αἱ ὁποῖαι περιείχοντο εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ.

Δὲν χρειάζεται νὰ ἐρευνήσωμεν ἐγγύτερον τὸ ἐρώτημα διατί οἱ κλασικοὶ οἰκονομολόγοι ἐξέλεξαν τὸν παράγοντα ἐργασία ὡς τὸ «τελικὸν στοιχεῖον τῆς ἀξίας». Ἔχει ὅμως σημασίαν νὰ ἐπιστηθῇ ἡ προσοχὴ εἰς τὴν ιδιότητα ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο ὡς δίδουσα εἰς τὴν ἐργασίαν εἰδικὴν θέσιν ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἄλλα νοητὰ στοιχεῖα τῆς ἀξίας. Ὁ Adam Smith ἐκφράζει τὴν ιδιότητα αὐτὴν μὲ τὰ ἑξῆς : «Μόνῃ ἡ ἐργασία, λοιπόν, οὐδέποτε παρουσιάζουσα μεταβολὰς εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἀξίαν, ἀποτελεῖ

αὐτὴ καὶ μόνη τὸ τελικὸν καὶ πραγματικὸν μέτρον μέσῳ τοῦ ὁποῖου δύναται νὰ ἐκτιμηθῇ καὶ συγκριθῇ παντοῦ καὶ πάντοτε ἡ ἀξία ὧν τῶν ἀγαθῶν». Δι' αὐτῶν ὁ Adam Smith διατυπώνει τὴν ἰδέαν ὅτι αἱ σχέσεις ἀνταλλαγῆς μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀγαθῶν δύνανται νὰ ὑποστοῦν συνεχεῖς μεταβολὰς καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου ὑπάρχει ἀνάγκη ἐνὸς «οὐδετέρου» μέτρου ἀξίας. Ἐθεωρήθη ὅτι τὸ μέτρον αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκφράζεται ἀπὸ μίαν χρησιμότητα ἢ ὁποία θὰ εἶχε σταθερὰν ἀξίαν.

Ἡ σκέψις αὐτὴ δὲν ἀπείχε πολὺ ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν ἐνὸς γενικοῦ ἐπιπέδου ἀξίας (ἢ τιμῶν) ὡς ἐνιαίας ἐκφράσεως τῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ τελικοῦ στοιχείου τῆς ἀξίας (τῆς ἐργασίας) ἀφ' ἐνός, καὶ τῆς συνολικῆς προσφορᾶς χρησιμοτήτων, ἀφ' ἑτέρου. Ἐθεωρεῖτο ὅτι αὐτὴ ἡ σχέση ὑπέκειτο εἰς μεταβολὰς ἀκριβῶς καθ' ὃν τρόπον ἦτο δυνατόν νὰ μεταβληθῇ ἢ ἀνταλλακτικὴ σχέσις μεταξὺ δύο ἀγαθῶν. Καλυτέρα χρησιμοποίησις τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας—π.χ., διὰ μεγαλειτέρας ἐξειδικεύσεως τῆς ἐργασίας—πρέπει νὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὸ νὰ καθίστανται «εὐθηνότερα» τὰ ἀγαθὰ ὡς σύνολον μετρούμενα εἰς ἐργασίαν. Ἀλλ' ἐδῶ ἀμέσως προέκυπτε ἓνα διλήμμα: Ἐὰν τὰ ἀγαθὰ γίνωνται εὐθηνότερα ἐν σχέσει πρὸς τὸν παράγοντα ἐργασία, τοῦτο πρέπει νὰ σημαίνει ταύτοχρόνως ὅτι ἔχει μεταβληθῇ ἡ ἀξία καὶ αὐτῆς τῆς ἐργασίας, τῆς ὁποίας ἡ ἀξία δύναται νὰ προσδιορισθῇ μόνον ἐν σχέσει πρὸς «τὰ ἄλλα ἀγαθὰ». Ἡ ἰδέα μιᾶς ἀξίας ἢ ὁποία εἶναι «καθ' ἑαυτὴ ἀμετάβλητος» ἐμφανίζεται τοιοῦτοτρόπως λογικῶς ἀσυνεπῆς, δεδομένου ὅτι ὁ ὅρος «ἀξία» δὲν ἔχει θέσιν εἰς μίαν οἰκονομικὴν ἀνάλυσιν ἢ ἐφ' ὅσον προσδιορίζεται ὡς ἔννοια σχέσεως.

Ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία μιᾶς χρηματικῆς μονάδος ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀγαθὰ

Τὸ πρόβλημα τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος εἶχε τεθῇ καὶ ἀπὸ μιᾶς ἄλλης πλευρᾶς. Ἡ πεῖρα ἐδείκνυε ὅτι μία ὠρισμένη μονὰς χρήματος, ἓνα νόμισμα, π.χ., ὠρισμένης ὀνομαστικῆς ἀξίας, δὲν εἶχε πάντοτε τὴν ἰδίαν ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν—τὴν ἰδίαν «ἀγοραστικὴν δύναμιν»—, ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀγαθὰ. Τοιοῦτοτρόπως καὶ μὲ τὴν ἰδέαν τῆς «ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῆς μονάδος χρήματος» ὡς ἀφετηρίαν, πολὺ συντόμως ἀντιμετωπίσθη τὸ πρόβλημα τῶν ἀπολύτων τιμῶν ἢ «τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν».

Ὑπὸ τὴν πλέον καθαρὰν—καὶ συγχρόνως πλέον ἀφελῇ—μορφὴν τῆς ἡ θεωρία ἢ γνωστὴ ὡς μεταλλισμός, ὅπως διευτυπώθη περὶ τὰ τέλη τοῦ Μεσαίωνος, ἀνέπτυσσε ὅτι ἡ μεταβολὴ τῆς ἀξίας

της μονάδος χρήματος (εἰς τὴν πρᾶξιν ἀντιμετωπίζετο μόνον μείωσις τῆς ἀξίας της) πρέπει νὰ ὀφείλεται εἰς μεταβολὴν τοῦ εἰς μέταλλον περιεχομένου τοῦ νομίσματος—θεωρία ἡ ὁποία δὲν ἦτο καθόλου ἀντιρεαλιστικὴ δι' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὅπου αἱ νοθεύσεις τῶν νομισμάτων ἀπετέλουν συχνὴν περίπτωσιν. Οἱ παλαιότεροι ὁπαδοὶ τοῦ μεταλλισμοῦ ἐξηκολούθουν νὰ ὑποστηρίζουν ὅτι τὸ μέταλλον ἐκ τοῦ ὁποῖου ἦτο κατεσκευασμένον τὸ νόμισμα εἶχε «ἰδιογενῆ», δηλαδὴ ἀναλλοίωτον ἀξίαν. Ἐθεωρεῖτο ἐπομένως ὅτι ἡ ἀξία ἐνὸς ἀκεραίου εἰς περιεχόμενον νομίσματος ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἄλλα ἀγαθὰ δὲν ἠδύνατο νὰ παρουσιάσῃ μεταλλαγὰς.

Ἡ μεγάλη ὁμως ἐπανάστασις ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὰς τιμὰς κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα κατέστησε σαφές ὅτι ἡ ἀξία τοῦ μετάλλου πρέπει νὰ εἶναι μεταξὺ ἄλλων καὶ συνάρτησις τῆς ποσότητός του. (Καὶ αὕτῃ ἡ λεγομένη «ποσοτικὴ θεωρία» τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος δὲν ἦτο καθόλου ἀντιρεαλιστικὴ, ὅταν προεβλήθη). Συνεπῶς ἡ θεωρία τοῦ μεταλλισμοῦ ἐτροποποιήθη κατὰ τοῦτο, ὅτι τὸ μέταλλον—ὅλοι εἶχον κατὰ πρῶτον λόγον ὑπ' ὅψιν τὸν χρυσόν—ἐθεωρήθη ὡς ἔχον σ χ ε τ ι κ ῶ ς σταθερὰν ἀξίαν. Εἰς τὴν σκέψιν πολλῶν, ὁ χρυσοῦς ἀνελάμβανε ρόλον παρόμοιον πρὸς τὸν ρόλον τὸν ὁποῖον οἱ κλασικοὶ ἠθέλησαν νὰ ἀποδώσουν εἰς τὴν ἐργασίαν, δηλαδὴ ἐθεωρήθη ὡς πληρῶν εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν τὰς προϋποθέσεις διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέτρον τῶν ἀξιών. Ἡ σύνδεσις τοῦ νομίσματος μιᾶς χώρας πρὸς τὸν χρυσόν ἀπετέλεσε μέσον διὰ νὰ δημιουργηθῇ ἡ δυνατότης τῆς συγκρατήσεως τοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐσωτερικῶν τιμῶν.

Συγχρόνως, εἰς τὴν γ ε ν ι κ ῇ ν θεωρίαν τῆς ἀξίας ἐπεβάλλετο ὁλονὲν περισσότερον ἢ ἄποψις ὅτι ἡ ἀνταλλακτικὴ ἀξία ἐνὸς ἀγαθοῦ προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν προσφορὰν καὶ ζήτησιν. Ἐπομένως ἡ πραγματικὴ ἢ ὑποτιθεμένη σταθερότης τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ ἐξηγεῖτο ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν σχετικὴν σταθερότητα τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως χρυσοῦ. Ὅπως δὲ ποτε ὁμως, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν π ρ ο σ φ ο ρ ᾶ ν τοῦ χρυσοῦ, συντόμως ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ ἐμμονὴ εἰς αὐτὴν τὴν ἄποψιν. Ὅπως εἶναι γνωστόν, κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος ἀπεκαλύφθησαν σημαντικὰ νέα κοιτάσματα χρυσοῦ καὶ ὁ κόσμος διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἐγνώρισε σημαντικὰς μακρὰς διαρκείας μεταβολὰς τοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν, αἱ ὁποῖαι προφανῶς ἦσαν τὸ ἀποτέλεσμα μεταβολῶν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τῆς προσφορᾶς.

Ἡ λεγομένη θεωρία τῶν ἐξόδων παραγωγῆς ἀπετέλεσε προσπάθειαν, ἐν μέρει, ὅπως ληφθῇ ὑπ' ὅψιν ὁ νέος αὐτὸς παράγων καὶ ἐν μέρει, ὅπως ἐνισχυθῇ ἡ παλαιὰ θέσις μιᾶς «ἀντικειμενικῆς» βάσεως

της αγοραστικής δυνάμεως του χρήματος ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀγαθὰ.

Πλησιεστέρα μελέτη αὐτῆς τῆς θεωρίας δεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ παράλλαγης τῆς κλασσικῆς θεωρίας κόστους - ἐργασίας : ἡ ἀπαιτηθεῖσα ἐργασία διὰ τὴν παραγωγήν ἐνὸς χιλιογράμμου χρυσοῦ, συγκρίνεται μὲ τὴν ἐργασίαν, ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν παραγωγήν ὠρισμένης ποσότητος ἄλλου ἀγαθοῦ. Ἡ αγοραστικὴ δύναμις τοῦ χρυσοῦ ἐν σχέσει μὲ οἷονδῆποτε δεδομένον ἀγαθὸν λαμβάνεται ὡς προσδιοριζομένη ἀπὸ τὰ συγκριτικὰ ἔξοδα ἐργασίας. Τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν προσδιορίζεται ὡς ἡ μέση αγοραστικὴ δύναμις τοῦ χρυσοῦ ἐν σχέσει πρὸς ὅλα τὰ ἀγαθὰ.

Δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι αὕτη ἡ θεωρία ἦτο ἀτελής καὶ παραπλανητικὴ ἀπὸ πολλῶν πλευρῶν. Ἡ ἐναντίον της κριτικὴ θὰ ἠδύνατο νὰ συνοψισθῇ εἰς τὴν διαπίστωσιν ὅτι ἡ ἀξία τοῦ χρυσοῦ, ὅπως καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν προσφορὰν καὶ ζήτησιν καὶ ὅτι αἱ μεταβολαὶ ἐκατέρου τῶν παραγόντων τούτων — καὶ ἐπομένως ὅχι μόνον τῆς πλευρᾶς τῆς παραγωγῆς — δύνανται νὰ ὁδηγήσουν εἰς μεταβολὰς τῆς αγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ χρυσοῦ.

Καθ' ὅσον ἐμελετῶντο θεωρητικῶς καὶ ἐμπειρικῶς αἱ διακυμάνσεις τῶν τιμῶν ἐπ' αὐτῆς τῆς βάσεως, ἐγένοντο πλέον ἀντιληπτὰ τὰ προβλήματα τὰ συνδεόμενα μὲ τὸν ὅρον «γενικὸν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν».

Ἐν πρῶτοις, προέκυπτεν ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ σχετικὴ ἀνταλλακτικὴ ἀξία τῶν ἀγαθῶν ὑφίσταται συνεχεῖς μεταβολάς, αὕτη αὕτη ἡ ἰδέα τῆς (μέσης) ἀνταλλακτικῆς ἀξίας τῆς χρηματικῆς μονάδος ἐν σχέσει πρὸς ἄλλα ἀγαθὰ περιέχει ἕναση μείον ἀντιφάσεως. Ἄς ὑποθέσωμεν π.χ. ὅτι ἔχομεν δύο ἀγαθὰ Α καὶ Β καὶ ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ Α αὐξάνει κατὰ 10 % ἐνῶ ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ Β μειοῦται κατὰ 5 %. Τί θὰ εἴπωμεν ; Ὅτι τὸ ἐπίπεδον τῶν τιμῶν ὑψώθη ἢ ὑπεχώρησε, καὶ κατὰ πόσον τοῖς ἑκατόν ; Εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν δὲν δύναται νὰ δοθῇ ἀπάντησις ἀποφασιστικὴ. Ἡ σχετικὴ σημασία τῶν δύο ἀγαθῶν (ἐν σχέσει πρὸς ἕνα τρίτον παράγοντα) πρέπει νὰ «σταθμισθῇ», ἡ στάθμισις δὲ αὕτη δύναται νὰ γίνῃ βάσει διαφόρων ἀρχῶν. Τὸ πρόβλημα περιπλέκεται ἀκόμη περισσότερον ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ σύνολον τῶν ἀγαθῶν τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς συγκρίσεως μεταβάλλεται συνεχῶς ἀπὸ ἀπόψεως συνθέσεως. Ἄς ὑποτεθῇ ὅτι εἰς ὠρισμένον ἔτος παράγονται 10 μονάδες ἐνὸς ἀγαθοῦ Α καὶ 9 μονάδες ἐνὸς ἀγαθοῦ Β καὶ ὅτι τὸ ἐπόμενον ἔτος παράγονται 9 μονάδες τοῦ ἀγαθοῦ Α καὶ 10 τοῦ ἀγαθοῦ Β. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ βάσει αὐτῶν τῶν δεδομένων κατὰ πόσον ἡ παραγωγή κατὰ τὸ δεύτερος ἔτος ἀντιπροσωπεύει μεγαλύτερον ἢ μικρότερον

ὄγκον παραγωγῆς — βελτιωμένην ἢ χειροτέραν προσφορὰν — ἐν σχέσει πρὸς τὴν παραγωγὴν τοῦ πρώτου ἔτους. Εἰς τὴν πρᾶξιν ἡ λύσις τοῦ προβλήματος ἀναζητεῖται εἰς τὴν ἀξιολόγησιν τῶν δύο ἀγαθῶν εἰς τὰς ἐπικρατούσας τιμὰς τῶν. Ἡ λύσις ὁμῶς αὕτη δημιουργεῖ ἀμέσως προβλήματα εἰς περιπτώσεις ὅπου αἱ σχέσεις ἀνταλλαγῆς τῶν δύο ἀγαθῶν ὑπέστησαν διακυμάνσεις διαρκούσης τῆς περιόδου. Τὸ δίλημμα τοῦ «τιμαριθμικοῦ προβλήματος» συνίσταται βασικῶς εἰς τὸ γεγονός ὅτι αἱ διακυμάνσεις τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος θὰ ἐκφρασθοῦν διὰ τῆς μετρήσεως τῶν μεταβολῶν τοῦ συνόλου τῶν ἀγαθῶν, αἱ μεταβολαὶ δὲ αὐταί (μεταβαλλόμεναι ποσοτικαῖ σχέσεις) ὑπὸ ρεαλιστικᾶς συνθήκας δὲν δύνανται νὰ ἐκφρασθοῦν χωρὶς τὴν βοήθειαν τῶν τιμῶν. Τὸ πρόβλημα τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται συνεχῶς ὑπὸ διαφόρους μορφὰς εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν τιμαριθμῶν εἶναι πρόβλημα κατ' ἀρχὴν ἀνεπίδεκτον λύσεως.

Δεύτερον διεπιστώθη ὅτι μεταβολὴ τοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν προκαλουμένη ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ χρήματος (π.χ. συνεπίεξις μεγάλης αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς τοῦ χρυσοῦ) δὲν πραγματοποιεῖται ὑπὸ «γραμμικὴν» μορφήν οὕτως ὥστε ὅλοι αἱ τιμαὶ νὰ μεταβάλλωνται κατὰ τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν, ἀλλὰ ὅτι μία τοιαύτη ἐπίδρασις ἀπὸ τῆς χρηματικῆς πλευρᾶς συνήθως προκαλεῖ μεταβολὰς εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν διάρθρωσιν τῶν τιμῶν.

Τοιοιουτρόπως ἔγινεν ἓνα πρῶτον βῆμα, (εἰς τὸ ὁποῖον συνέβαλε σημαντικῶς ὁ Wicksell) πρὸς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς δυναμικῆς τῶν κινήσεων τῶν τιμῶν, ἰδίως καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν σχέσιν τῶν τιμῶν ἀγαθῶν κεφαλαίου καὶ καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Τὸ πρόβλημα εἴλκυσε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν οἰκονομολόγων εἰς τοιοῦτο σημεῖον ὥστε νὰ παραμερισθῇ ἐντελῶς τὸ ζήτημα τοῦ «γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν» καὶ τῶν διακυμάνσεών του, τοσούτω μᾶλλον καθ' ὅσον δὲν ἐφαίνοντο νὰ ὑπάρχουν σημαντικὰ πρακτικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα νὰ συνδέωνται μὲ τὸ θέμα.

Ἡ ἀξία τοῦ χρήματος ὡς πρόβλημα τιμαρίθμου

Ταύτοχρόνως ἔγινεν ἀντιληπτὸν ὅτι τὸ πρόβλημα τοῦ «γενικοῦ ἐπιπέδου τιμῶν» δὲν εἶχε διατυπωθῇ εἰς τὴν πραγματικότητά κατὰ τρόπον ἀκριβῆ. Ἡ ἰδέα τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος—εἴτε ὑπὸ μορφήν χρυσοῦ εἴτε ὑπὸ μορφήν ἀφηρημένου, χωρὶς οὐσιαστικὸν περιεχόμενον χρήματος—ἐν σχέσει πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ ἐθεωρήθη ἀπαράδεκτος, ἰδίως εἰς μίαν ἰσχυρῶς «δυναμικὴν» κοινότητα, ὅπου ὅχι μόνον

αἱ σχετικαὶ τιμαί, ἀλλὰ καὶ ὁ ὄγκος τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ σύνθεσις τοῦ παρουσιάζουν συνεχεῖς μεταβολάς.

Ὑπ' αὐτάς τὰς συνθήκας ἐγεννήθη ἡ ἰδέα τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος δι' ἑνὸς τιμαρίθμου. Θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ ὑπολογισμὸς ἑνὸς τιμαρίθμου ἀποτελεῖ πρακτικὴν συμβιβαστικὴν λύσιν (ἐπιτυχὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον) τοῦ θεωρητικῶς ἀνεπιδέκτου λύσεως προβλήματος. Προκύπτουν πολλαὶ δυσχέρειαι εἰς τὴν τεχνικὴν κατάρτισιν ἑνὸς τιμαρίθμου (ἐκλογή τύπου, μεταβολαὶ εἰς τὴν ποιότητα καὶ οὕτω καθεξῆς), ἀλλὰ βασικῶς πρόκειται πάντοτε περὶ τῆς ἰδίας παλαιᾶς ὕδρας, ἡ ὁποία ἐμφανίζει ἐκάστοτε νέαν κεφαλὴν. Τὸ συμβιβαστικὸν τῆς λύσεως συνίσταται κυρίως εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἔδαφος διὰ σύγκρισιν εἶναι περιορισμένον, ἐφ' ὅσον ἡ σύγκρισις γίνεται μεταξὺ χρήματος ἀφ' ἑνὸς καὶ μιᾶς ἀντιπροσωπευτικῆς ἐπιλογῆς ἀγαθῶν ἀφ' ἑτέρου.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ πῶς αὕτη αὕτη ἡ διατύπωσις τοῦ προβλήματος μετεβλήθη κατόπιν τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ τιμαρίθμου : ἀρχικῶς ὑπῆρξε τὸ ἀξιῶμα ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μία τελικὴ ἀξία, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ μετρηθῇ ἡ ἀξία ὅλων τῶν ἄλλων ἀγαθῶν. Ἀλλὰ εἰς τὴν προσπάθειαν ὑπερνικήσεως τῶν δυσχερειῶν, αἱ ὁποῖαι προκύπτουν εἰς τὴν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου λύσιν τοῦ προβλήματος, ἀνεπτύχθη ὁλονὲν ἐντονωτέρα τάσις ὅπως ὁ χαρακτήρ τῆς «σταθερότητος» ἀποδοθῇ εἰς τὴν πλευρὰν τῶν ἀγαθῶν. Εἰς τὸν ὅρισμόν τοῦ τιμαρίθμου ὁ ὅρος «ἀξία τοῦ χρήματος» ὑποδηλοῖ ὅτι τίθεται ἐξ ὑπαρχῆς ὠρισμένος ἀντιπροσωπευτικὸς συνδυασμὸς ἀγαθῶν ὡς τὸ σταθερόν στοιχεῖον καὶ τότε ἡ ἀξία τοῦ χρήματος ὡς ἡ ἐρευνωμένη μεταβλητὴ. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν μέθοδον αὐτὴν παραμένει ἡ δυσκολία ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ θέσωμεν ὡς προϋπόθεσιν τὴν ὑπαρξιν ἀπολύτου σταθερότητος (ὡς καθολικῆς ιδιότητος) ἐὰν ἡ ὅλη διαδικασία πρόκειται νὰ ἔχῃ πρακτικὴν σημασίαν. Καταβάλλεται προσπάθεια διὰ νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἡ δυσχέρεια μὲ τὴν βοήθειαν ὁλονὲν πλέον ἐκλεπτυσμένων στατιστικῶν μεθόδων (ὅπως ἡ «ἄλυσσος» τῶν τιμαρίθμων καὶ ἄλλαι παρόμοιαι μέθοδοι), αἱ ὁποῖαι ὁμως, τὸ πολὺ, δύνανται νὰ μειώσουν τὰς πηγὰς σφαλμάτων, δὲν δύνανται ὁμως νὰ τὰς ἐξουδετερώσουν πλήρως.

Οἱ ἀριθμοὶ τοῦ «τιμαρίθμου» μᾶς δίδουν ἐπομένως μίαν μέθοδον ὁρισμοῦ τῆς «ἀξίας τοῦ χρήματος». Εἰς τὴν πρᾶξιν, ἡ μέθοδος αὕτη ἐχρησιμοποίησε, κυρίως, τὸ κόστος τοῦ βίου δι' ὠρισμένην κοινωνικὴν ὁμάδα. Λαμβάνοντες αὐτὸ ὡς ἀφετηρίαν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ φθάσωμεν π.χ. εἰς τὸν ἀκόλουθον ὅρισμόν : Ὡς ἀξία τοῦ χρήματος νοεῖται ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις μιᾶς χρηματικῆς μονάδος,

ἐν σχέσει πρὸς τὴν στάθμην διαβιώσεως ὠρισμένης κοινωνικῆς ὁμάδος, τῆς στάθμης ταύτης ἀντιπροσωπευομένης διὰ μιᾶς δεδομένης «ἐπιλογῆς ἀγαθῶν». Διὰ τὴν δώση ἀκριβῆ ἀποτελέσματα ὁ ὕπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ὑπολογισμὸς τοῦ τιμαριθμοῦ εἶναι ἀναγκαία ἢ ὑπόθεσις ὅτι ὁ δεδομένος συνδυασμὸς τῶν ἀγαθῶν δὲν ὑπόκειται εἰς μεταβολάς. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὰς μεταβολὰς τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος ἔχει καθαρῶς πρακτικοὺς λόγους, παρίσταται συνεχῶς ἡ ἀνάγκη, ὥς ἐτονίσθη ἀνωτέρω, νὰ καταφεύγωμεν εἰς συμβιβαστικὰς λύσεις δίδοντες προσοχὴν εἰς τὰς μεταβολάς, αἱ ὁποῖαι εἰς τὴν πραγματικότητα λαμβάνουν χώραν συνεχῶς εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ συνόλου τῶν ἀγαθῶν, τῆς ποιότητός των κλπ.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τοῦ χρήματος

Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῶν διαφόρων Κρατῶν, τὸ πρόβλημα τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τοῦ χρήματος—δηλαδή τῆς ἀνταλλακτικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος μιᾶς χώρας ἐν σχέσει πρὸς τὰ νομίσματα ἄλλων χωρῶν—προσέλαβεν αὐξουσάν σημασίαν. Μία σπουδαία αἰτία ἡ ὁποία συνέβαλεν εἰς τὴν υἱοθέτησιν τοῦ χρυσοῦ κανόνος ἦτο ἡ ἐξασφάλισις ἐνὸς μηχανισμοῦ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ὁποίου θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ ἰσορροπία μεταξὺ «ἐσωτερικῆς» καὶ «ἐξωτερικῆς» ἀξίας τοῦ νομίσματος. Οἱ διεθνεῖς κανόνες λειτουργίας τοῦ χρυσοῦ κανόνος ἀπετέλουν ἐγγύησιν ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ ἀξία ἐκάστου νομίσματος θὰ διετηρεῖτο ὅσον τὸ δυνατόν σταθερά. (Αἱ παρεκκλίσεις περιωρίζοντο εἰς τὰ λεγόμενα «σημεῖα χρυσοῦ»). Ἡ ἐξωτερικὴ «κανονικὴ ἀξία» ἐνὸς νομίσματος θὰ ἠδύνατο νὰ προσδιορισθῇ ὥς «ἡ ποσότης χρυσοῦ ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ ἀγορασθῇ μὲ μίαν νομισματικὴν μονάδα». Συγχρόνως ὅμως ὁ χρυσοῦς κανὼν παρεῖχε τὴν δυνατότητα σταθεροποιήσεως τῆς ἐσωτερικῆς ἀξίας ἐνὸς νομίσματος, τοῦλάχιστον μακροπροθέσμως. Αἱ προβλέψεις διὰ τὸ κάλυμμα τοῦ χαρτονομίσματος, τὴν μετατρεψιμότητά του εἰς χρυσόν, τὰ δικαιώματα κοπῆς νομισμάτων ὁμοῦ μὲ τὴν ἐλευθέραν κίνησιν τοῦ χρυσοῦ μεταξὺ τῶν χωρῶν, ἀπετέλουν ἐγγύησιν ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ ἀξία ἐνὸς νομίσματος δὲν ἠδύνατο νὰ διίσταται δι' ἄξιον λόγου χρονικὸν διάστημα ἢ εἰς σημαντικὴν ἔκτασιν τῆς ἐξωτερικῆς τοῦ ἀξίας. Ἐνὸς ἔτηροῦντο οἱ «κανόνες», τὸ ἐπίπεδον τῶν τιμῶν εἰς ὅλας τὰς χώρας δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβληθῇ ἢ πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν· «αὐτόνομοι» κινήσεις τῶν τιμῶν εἰς μίαν χώραν καθίσταντο πρακτικῶς ἀδύνατοι.

Βραδύτερον ἡ θεωρία τῆς ἰσοτιμίας τῶν ἀγοραστικῶν δυνά-

μεων τοῦ Cassel ἀπετέλεσε προσπάθειαν διὰ νὰ καταδειχθῇ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθῇ κάποιος παραλληλισμός μεταξύ ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος, ἔστω καὶ ὅταν δέν ἴσχυεν ὁ χρυσοῦς κανὼν. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἔλειπον οἱ νομικοὶ δεσμοὶ δέν ὑπῆρχεν ἐγγύησις ὅτι αἱ δύο κινήσεις θὰ ἔβαινον παραλλήλως· πραγματικῶς δὲ εἰς πολλάς περιπτώσεις ἡ διάστασις τῶν κινήσεων τούτων ὑπῆρξεν αἰσθητή.

Αἱ διάφοροι προσπάθειαι συνδέσεως τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος δέν θὰ ἔπρεπε νὰ συγκαλύπτουν τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὴν πραγματικότητα πρόκειται περὶ δύο χωριστῶν προβλημάτων. Τὸ περιεχόμενον τοῦ προβλήματος τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας δύναται νὰ διατυπωθῇ ὡς ἑξῆς : μία χώρα δύναται νὰ ἀποφασίσῃ ὅτι ὠρισμένον ξένον νόμισμα (ἢ πολῦτιμον μέταλλον ἔχον διεθνή ἀγοράν, ὡς ὁ χρυσός) θὰ λαμβάνεται ὡς μέτρον τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τοῦ ἰδίου τῆς νομίσματος. Μία τοιαύτη προϋπόθεσις δέν εἶναι ἀναγκαίως ταυτόσημος μὲ ἐκδοχὴν ὅτι τὸ ἐκλεγόμενον ξένον νόμισμα (τὸ δολλάριον, ἡ λίρα στερλίνα ἢ ὁ χρυσός) ἔχει «ἀπόλυτον» ἀξίαν, διότι ἡ ἐκδοχὴ αὐτὴ θὰ ἦτο καθαρῶς μεταφυσική. Εἰς τὴν πραγματικότητα δύναται νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι ἡ ἀξία τοῦ νομίσματος τὸ ὁποῖον λαμβάνεται ὡς «κανὼν» δύναται νὰ παρουσιάζῃ μεταβολὰς τόσον ἐν σχέσει πρὸς ἄλλα νομίσματα ὅσον καὶ εἰς τὴν ἰδίαν τοῦ ἀγοραστικῆς δύναμιν ἔναντι ἐνὸς οἴουδήποτε συνόλου ἀγαθῶν. Ἀπλῶς τὸ ξένον νόμισμα λαμβάνεται ἀξιωματικῶς ὡς «μία σταθερά», δηλαδὴ ὡς μέτρον ἀξίας. Αἱ μεταβολαὶ τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος, αἱ ὁποῖαι δύναται νὰ ἀποκαλυφθοῦν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ μέτρου τούτου, δηλαδὴ αἱ μεταβολαὶ τῆς τιμῆς τοῦ συναλλάγματος εἰς μίαν ἐλευθέραν ἀγοράν (ἢ εἰς τὴν μαύρην ἀγοράν, ἐὰν ὑπάρχῃ νομισματικὸς ἔλεγχος) ἀντικατοπτρίζουν ἐπομένως τὴν παραγωγικὴν ἱκανότητα τῆς οἰκονομίας τῆς ἐν λόγῳ χώρας ἐν σχέσει πρὸς τὰς οἰκονομίας ἄλλων χωρῶν—ἢ, ἀκριβέστερον, τὰς μεταβολὰς αὐτῆς τῆς σχέσεως. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς αἱ ἰσχύουσαι τιμαὶ τῶν ξένων συναλλαγμάτων ἐκφράζουν τὰς μεταβολὰς τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν καὶ τὴν γενικὴν πρόβλεψιν περὶ τῆς μελλούσης ἐξελίξεως αὐτοῦ (νομισματικὴ κερδοσκοπία).

Θὰ ἔπρεπε νὰ σημειωθῇ ὅτι ὑπὸ ὠρισμένην ἔννοιαν ὁ τρόπος αὐτὸς καθορισμοῦ τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας ἐνὸς νομίσματος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πλήρως προσδιορισμένος : Οὐδεμία ἀντιστοιχία πρὸς τὸ ἄλυτον πρόβλημα τοῦ τιμαρίθμου προκύπτει ἐξ αὐτοῦ. Ἀπὸ τῆς ἄλλης ὅμως πλευρᾶς ὑπάρχει μία σχετικὴ δυσχέρεια διὰ νὰ ἀποφανθῇ κανεὶς τί ἀκριβῶς δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι σημαίνει μία παρατη-

ρουμένη μεταβολή εις τὴν ἐξωτερικὴν ἀξίαν ἑνὸς νομίσματος. Τὸ μόνον ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον εἶχε μία τοιαύτη μεταβολή εἶναι ὅτι καταδεικνύει τὴν μὴ παράλληλον ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας τῆς δεδομένης χώρας πρὸς τὰς ἄλλας οἰκονομίας. Εἶναι ὁμῶς προφανές ὅτι αἱ ἀνομοιότητες εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν δύνανται νὰ ἔχουν ὡς αἷτιον ποικίλους παράγοντας. Κατὰ γενικὸν τρόπον δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὑφίσταται παράλληλος ἐξέλιξις ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν καὶ συνεπῶς δὲν δύνανται νὰ συναχθοῦν ἄμεσα συμπεράσματα σχετικῶς μὲ οἰασδήποτε μεταβολὰς τῆς ἐσωτερικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος.

Βεβαίως, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἐλευθέρων νομισμάτων ὑφίσταται κάποια οἰκονομικὴ σχέσις μεταξὺ ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀξίας των. Ἡ σχέσις ὁμῶς αὕτη προκύπτει ἀπὸ ἓνα ἀριθμὸν συνδετικῶν κρίκων ἕκαστος τῶν ὁποίων ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν ἀριθμοῦ ἄλλων παραγόντων. Συνεπῶς, εἰς πολλὰς συγκεκριμένας περιπτώσεις, μόνον μία πολύπλοκος ἀνάλυσις τῆς πορείας τῶν γεγονότων δύναται νὰ ὁδηγήσῃ εἰς συμπέρασμα περὶ τῆς σημασίας τὴν ὁποίαν μία μεταβολή τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἔχει ἤδη ἢ ὅτι θὰ ἔχῃ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ ἀξίαν.

Ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη ἀκόμη δυσχέρεια. Τὸ κυριώτερον αἷτιον τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ χρυσοῦ κανόνος ὑπῆρξεν, ὅπως εἶναι πολὺ γνωστόν, ἡ διὰ λόγους οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἐπιθυμία καταργήσεως τῆς αὐτομάτου συνδέσεως μεταξὺ ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος. Αἱ διάφοροι χώραι ἤθελον νὰ εἶναι ἐλεύθεραι νὰ ἐπηρεάζουν τὰς δύο αὐτὰς σφαίρας μὲ τὴν βοήθειαν διαφόρων μέσων οἰκονομικῆς πολιτικῆς («αὐτόνομος πολιτικὴ τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου» «διαφορικὴ ἐμπορικὴ πολιτικὴ» κλπ.). Ὅπως γνωρίζομεν ὅλοι, τοῦτο δὲν ἐγένετο διὰ λόγους θεωρητικοὺς ἀλλ' ἐπεβάλλετο ἐκ τῆς ἀνάγκης. Ἡ αὕτη ἀνάγκη ὑφίσταται σήμερον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ ἐπιστροφή εἰς ἓνα ἐνιαῖον νομισματικὸν σύστημα—ἐὰν τὸ σύστημα αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ—θὰ μᾶς ἐξηνάγκαζεν εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ ἀρχὰς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τὰς ὁποίας ὠρισμέναι πολιτικαὶ δυνάμεις θεωροῦν ὡς ὑπεράνω πάσης συζητήσεως (π.χ. τὴν διατήρησιν πλήρους ἀπασχολήσεως).

Ἡ ἐξωτερικὴ ἀξία τοῦ νομίσματος μιᾶς χώρας πρέπει, συνεπῶς, νὰ καθορισθῇ πρὸς τὸ παρὸν χωρὶς ἀναφορὰν πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ ἀξίαν. Τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ ξένου νομίσματος τὸ ὁποῖον θὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέτρον ἀξίας πρέπει νὰ ἀποφασισθῇ δι' ἐκτιμήσεως τῆς μακροχρονίου σταθερότητος τῶν διαφόρων νομισμα-

τικῶν περιοχῶν καί τῆς καταστάσεως τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς τῆς ἰδίας χώρας. Ὡς ἀνεφέρθη ἤδη, καί ὁ χρυσός δύναται νά χρησιμεύσῃ ὡς μέτρον ἀξιών, τοῦλάχιστον ἐνόςῳ εἶναι διεθνῶς ἀποδεκτός καί δέν ὑπόκειται εἰς ὑπερβολικῶς ἀποτόμους μεταβολάς καθ' ὅσον ἀφορᾷ τήν προσφοράν καί τήν ζήτησιν του.

Τὸ γεγονός ὅτι εἰς τήν σημερινήν περίοδον αἱ διάφοροι χώραι κατὰ τὸ πλεῖστον τείνουν νά ἐκλέξουν ὡς μέτρον ἀξίας τὸ δολλάριον μᾶλλον παρά τὸν χρυσόν, ὀφείλεται πιθανώτατα εἰς τὸ ὅτι σήμερον ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις τοῦ δολλαρίου (εἰς ἀγαθὰ) φαίνεται νά εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία προσδιορίζει τήν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ καί ὃχι ἀντιστρόφως. Αὐτὸ ὅμως δέν θά ἐξακολουθήσῃ ἀναγκαίως νά συμβαίνει πάντοτε· φαίνεται νά ὑπάρχουν ὠρισμένοι ἐνδείξεις ὅτι ὁ χρυσός δύναται νά ἀναβιώσῃ ὡς διεθνὲς μέσον πληρωμῶν. Ἐάν δὲ αὐτὸ συμβῇ, ἐνδέχεται ἀκόμη καί διὰ τήν ἐξωτερικὴν ἀξίαν τοῦ δολλαρίου ὡς κριτήριον νά λαμβάνεται ἡ τιμὴ τοῦ χρυσοῦ.

Ὁ τιμάριθμος ὡς ὄργανον οἰκονομικῆς πολιτικῆς

Μέχρι τοῦδε, ἡ συζήτησις μας ἐπὶ τοῦ προβλήματος ἀπέδειξεν ὅτι ὁ ὅρος «ἀξία τοῦ χρήματος» εἶναι μία συμβατικὴ ἔκφρασις, ἡ ὁποία δύναται νά ἔχῃ διάφορον περιεχόμενον ἀναλόγως τοῦ ἐπιδιωκομένου πρακτικοῦ σκοποῦ. Θά ἦτο ἀκριβέστερον νά λεχθῇ ὅτι δέν ὑπάρχει «πραγματικότης» ὀπισθεν τῆς ἐννοίας «ἀξία τοῦ χρήματος», ἡ ὁποία θά ἐχαρακτηρίζετο ὀρθότερον ὡς μία θεωρητικὴ κατασκευή, ὡς ἓνα πρότυπον. Διὰ φοροῖ ὀρισμοὶ τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος δύνανται νά εἶναι ἐξ ἴσου ἐπιτυχεῖς ἐφ' ὅσον θά ἀνεφέροντο εἰς διάφορα ἐκάστοτε προβλήματα. Εἰς τήν πραγματικότητα δέν ὑπάρχει λόγος νά ἔχωμεν μίαν «γενικὴν» ἐννοιαν τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος.

Ἀπὸ τῆς ἀνωτέρω ἀπόψεως ἀποτελεῖ βεβαίως πλεονέκτημα τὸ ὅτι εἰς τήν Σουηδίαν αἱ καταρτιζόμενοι ἐπίσημοι σειραὶ τιμαρίθμων εἶναι τρεῖς. Ἡ σύγκρισις τῶν μεταβολῶν τῶν τιμῶν τὰς ὁποίας ἐκφράζουν αἱ σειραὶ αὐταὶ τῶν τιμαρίθμων δύναται, μεταξὺ ἄλλων, νά μᾶς δώσῃ πολυτίμους πληροφορίας ἐπὶ τῶν δυναμικῶν μεταβολῶν τῆς διαρθρώσεως τῶν τιμῶν. Ἐπίσης ἐκάστη τῶν σειρῶν αὐτῶν δίδει ἀπάντησιν εἰς ὠρισμένα εἰδικὰ ἐρωτήματα. Λόγῳ τοῦ περιορισμένου τοῦ χώρου δέν ἐξετάζομεν κατωτέρω ἢ ὀλίγα ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων προβλημάτων τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὸν τιμάριθμον ἀκριβείας ζωῆς.

Ὁ τιμάριθμος τοῦ Κοινωνικοῦ Συμβουλίου σκοπὸν ἔχει τήν μέτρησιν τῶν μεταβολῶν τοῦ κόστους τοῦ βίου τῆς κοινωνικῆς τάξεως

(ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων μὲ ὠρισμένον εἰσόδημα) ἐκ τῆς ὁποίας λαμβάνονται στοιχεῖα διὰ τὸν προϋπολογισμόν τῆς «τυπικῆς οἰκογενείας», ἥτοι μιᾶς στατιστικῆς ἐπινοήσεως ἡ ὁποία ἐμφανίζει τὰς κατὰ μέσον ὅρον συνθήκας διαβιώσεως αὐτῆς τῆς τάξεως. Εἰς τὴν πρᾶξιν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ τιμάρριθμος αὐτὸς ἐξυπηρετεῖ δύο στενῶς συνδεδεμένους σκοπούς : Π ρ ὠ τ ο ν, εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας πρέπει νὰ ἀποτελῇ διὰ τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη τὴν βᾶσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀποφασίζεται τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως ὀνομαστικῶν καὶ πραγματικῶν ἡμερομισθίων. Δ ε ὕ τ ε ρ ο ν, δύναται νὰ δώσῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν δυνατότητα νὰ ἐφαρμόσῃ πολιτικὴν διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν σταθερότητα τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τῆς «τυπικῆς οἰκογενείας» (ἢ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ὑφισταμένης σχέσεως «συμμετοχῆς» εἰς τὴν διανομὴν τοῦ εἰσοδήματος, ἐὰν αἱ περιστάσεις εἶναι τοιαῦται ὥστε νὰ καθίσταται ἀναπόφευκτος ἡ πτώσις τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ).

Ἡ χρησιμότης τοῦ τιμαρίθμου καὶ ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς ἀπόψεις θὰ ἐξαρτηθῇ κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον ἐκ τοῦ κατὰ πόσον τὸ πρόβλημα διανομῆς πρὸς λύσιν ἔχει σχέσιν μὲ τὴν κοινωνικὴν τάξιν τῆς «τυπικῆς οἰκογενείας». Σήμερον ἐλάχιστα γνωρίζομεν—ἐὰν δὲν μᾶς εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστον—«τὸ πῶς διαχέεται» (ἐν σχέσει πρὸς τὰς διαφόρους εἰσοδηματικὰς τάξεις) μία γενικὴ μεταβολὴ τῶν τιμῶν. Συνεπῶς γνωρίζομεν πολὺ ὀλίγον τὴν ἀντιπροσωπευτικότητα τοῦ τιμαρίθμου δι' ἄλλας κοινωνικὰς ομάδας, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύει ἡ «τιμαριθμικὴ οἰκογένεια». Ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως θὰ εἶχε μεγάλην σκοπιμότητα ἡ ὕπαρξις παραλλήλων τιμαρίθμων κόστους τοῦ βίου ἄλλων κοινωνικῶν ομάδων, εἰδικῶς ἐκείνων τῶν ὁποίων ὁ τύπος καταναλώσεως δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι εἶναι διάφορος τοῦ τύπου καταναλώσεως τῆς παρούσης «τυπικῆς οἰκογενείας» (π.χ. τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, τῶν συνταξιούχων λόγω γήρατος, τῶν πολυμελῶν οἰκογενειῶν κλπ.). Ἡ κατάρτισις μιᾶς τοιαύτης σειρᾶς τιμαρίθμων ἀπασχολεῖ αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸ Κοινωνικὸν Συμβούλιον. Ἔως ὅτου ἀποκτήσωμεν μίαν ἀσφαλεστέραν βᾶσιν διὰ νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς ἀντιπροσωπευτικότητος τοῦ παρόντος τιμαρίθμου, θὰ ἔπρεπε νὰ εἴμεθα πάντοτε ἐπιφυλακτικοὶ ὡς πρὸς τὴν καταλληλότητα αὐτοῦ ὅπως ἀποτελεῖ γενικὸν μέτρον τῆς ἐξελίξεως τοῦ κόστους τοῦ βίου διὰ τὰς διαφόρους ομάδας τοῦ πληθυσμοῦ. Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ἐπιφύλαξις αὕτη δέν ἔχει πάντοτε τηρηθῇ.

Ἄ λ λ ο ζήτημα, ὅμως, τὸ ὁποῖον προκύπτει εἶναι κατὰ πόσον ὁ τιμάρριθμος κόστους τοῦ βίου τοῦ Κοινωνικοῦ Συμβουλίου δίδει

ἀκριβῆ εἰκόνα—ὑπὸ τὴν παροῦσαν του μορφὴν—τῶν μεταβολῶν τοῦ κόστους τοῦ βίου διὰ τὴν κοινωνικὴν τάξιν τῆς «τιμαριθμικῆς οἰκογενείας». Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ δύναται γενικῶς νὰ εἶναι καταφατική. Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ «δυσπιστῶμεν» πρὸς τὸν τιμάριθμον, δεδομένης τῆς ἐπιμελείας ἡ ὁποία καταβάλλεται διὰ τὴν συλλογὴν καὶ ἐπεξεργασίαν τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῆς ἐκλεπτυσμένης τεχνικῆς τῆς καταρτίσεώς του. Ἡ ἀδυναμία ἐπιλύσεως τῶν θεωρητικῶν προβλημάτων τοῦ τιμαρίθμου, περὶ τῆς ὁποίας ὠμιλήσαμεν ἄνωτέρω, δὲν ἔχει τόσην πρακτικὴν σημασίαν, ὥστε νὰ διαστρέφῃ τὰ ἀποτελέσματα εἰς ἄξιον λόγου βαθμόν. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον γεννᾷ τὰς ἀμφισβητήσεις διὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ κόστους τοῦ βίου ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῆς πρακτικῆς πολιτικῆς εἶναι ἡ ἀβεβαιότης ὡς πρὸς τὸ τί εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ μετρηθῇ. Ὡς γνωστὸν αἱ συζητήσεις καὶ αἱ διῴστάμεναι γνώμαι ἀναφέρονται εἰδικῶς εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ρόλου τὸν ὁποῖον παίζουν ἐν προκειμένῳ οἱ φόροι, αἱ κοινωνικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ αἱ ἐπιδοτήσεις τῶν τιμῶν. Τὸ πῶς θὰ ἀντιμετωπισθοῦν τὰ θέματα αὐτὰ τοῦ τιμαρίθμου ἐξαρτᾶται καθ' ὁλοκληρίαν ἀπὸ τὸ πῶς εἶναι διατυπωμένα τὰ ἀντικείμενα τῶν ὑπολογισμῶν αὐτοῦ. Ἡ ἀπόφασις δὲ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου εἶναι καθαρῶς ζήτημα προσφόρου ἐκλογῆς. Ἀπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς πλευρᾶς δὲν δύναται νὰ τεθοῦν ἄλλαι προϋποθέσεις, πλὴν τοῦ ὅτι ἀπαιτεῖται ἡ προσήσους διατύπωσις τοῦ προκριθέντος ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ καὶ ἡ μὴ παρέκκλισις ἀπ' αὐτοῦ.

Διερωτῶμαι ἐὰν δὲν θὰ ἦτο προτιμώτερον νὰ δοθῇ εἰς τὸν τιμάριθμον τοῦ κόστους τοῦ βίου ὁρισμὸς μὲ τοιοῦτο περιεχόμενον ὥστε νὰ ἀποκλείεται κατ' ἀρχὴν ὁ ἐπηρέασμός τῶν δεικτῶν αὐτοῦ ἀπὸ κυβερνητικὰ μέτρα ἀνακατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Ὁ τιμάριθμος θὰ ἀντικατόπτριζε τότε ἀποκλειστικῶς τὰ ἀποτελέσματα τῶν μεταβολῶν τῶν ἀγοραίων τιμῶν αἱ ὁποῖαι, συμφώνως πρὸς τὰ ἄνωτέρω, θὰ πρέπει νὰ τελοῦν ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι δὲν περιέχουν στοιχεῖα (ἐμμέσου) φορολογίας. (Διὰ ποικίλους λόγους ὁ τελευταῖος αὐτὸς ὅρος δὲν δύναται νὰ πληρωθῇ εἰς τὴν πρᾶξιν). Τὸ ἐπιχείρημα ὑπὲρ μιᾶς τοιαύτης λύσεως συνίσταται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ κίνητρα τῆς ἐπιδιώξεως μιᾶς ἀνακατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος, ἀφ' ἑνός, καὶ τῶν παροχῶν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ἀποζημιώσεως διὰ τὰ ἠυξημένα ἔξοδα διαβιώσεως, ἀφ' ἑτέρου, εἶναι ἐντελῶς διάφορα. Κοινωνικὰ ὠφελήματα τοῦ τύπου τῶν «παιδικῶν παροχῶν» ἔχουν ὡς σκοπὸν τὴν ἀνύψωσιν τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τῆς οἰκογενείας μὲ τέκνα καὶ ὄχι τὴν ἀποζημίωσιν αὐτῆς λόγω ἐπελθούσης αὐξήσεως τοῦ κόστους τοῦ βίου. Κατὰ τὸν συλλογισμόν αὐτὸν θὰ ἔπρεπε βεβαίως νὰ ἀπο-

κλεισθούν από τόν υπολογισμόν του τιμαρίθμου και οί ἄμεσοι φόροι, ανεξαρτήτως του ἐάν ἡ αὔξησις του φόρου δι' ὠρισμένην κατηγορίαν εἰσοδήματος ἀντιστοιχεῖ πρὸς αὔξησιν τῶν δυνατοτήτων τῆς συλλογικῆς καταναλώσεως τῆς ἰδίας κατηγορίας. Αὐτός οὗτος ὁ καταμερισμός του συνολικοῦ βάρους του φόρου μεταξύ τῶν διαφόρων εἰσοδηματικῶν ομάδων ἀποφασίζεται βάσει ἄλλων κριτηρίων καί ὄχι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν παροχῆς ἀντισταθμισμάτων διὰ τὸ ἡϋξημένον κόστος τοῦ βίου.

Ἡ συζήτησις ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως ἐπιδοτήσεως τῶν τιμῶν μετὰ τὴν ὑποτίμησιν τοῦ Σεπτεμβρίου 1949 ἀπέδειξε, κατὰ τὴν γνώμην μας, ὅτι, ὅταν εἰς τὸν προσδιορισμόν του τιμαρίθμου περιλαμβάνονται στοιχεῖα δυνάμενα νὰ στηρίξουν μίαν πολιτικὴν διανομῆς, εἶναι εὐχερὴς ἡ δημιουργία συγχύσεων. Ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ παραμερισθῇ ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς αὐτοῦ. Ἐνῶ ὁ τιμάρριθμος εἶχεν ἀρχικῶς καταρτισθῇ ὡς μέσον παρακολουθήσεως τῶν μεταβολῶν τοῦ κόστους τοῦ βίου διὰ τὴν «τυπικὴν οἰκογένειαν», μετὰ τὴν ὑποτίμησιν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐνδιέφερεν ἦτο πῶς θὰ ἀπετρέπετο ἡ ἐκδήλωσις ἐπηρεασμοῦ τινος τοῦ τιμαρίθμου. Τὸ κίνητρον τῆς ἐπιδοτήσεως τῶν τιμῶν ἐστηρίζετο εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος· ἐπεδιώχθη ὅπως τὸ βάρος ἐκ τῆς ὑποτιμήσεως μὴ ἐπιπέσει εἰς τὴν κοινωνικὴν ομάδα τῆς «τιμαριθμικῆς οἰκογενείας». Ἀλλὰ μὲ αὐτὸ τὸ κίνητρον συνεδυάσθη καὶ ἓνα ἄλλο : δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀφεθῇ ὁ τιμάρριθμος νὰ ἀνέλθῃ δεδομένου ὅτι τοῦτο θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν σπειροειδῆ ἄνοδον τῶν τιμῶν ἡμερομισθίων. Ἡ ἐπιδότησις, ἡ ὁποία, ὑπὸ τὰς ὑφισταμένας συνθήκας, ἦτο ἀναπόφευκτος, ἐν τούτοις ἠδύνατο ἀπὸ δύο πλευρῶν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς παρεξήγησιν τοῦ σκοποῦ τῶν τιμαριθμικῶν υπολογισμῶν. Ἡ ἐκλεγεῖσα μέθοδος, ἀφ' ἑνός, δηλαδή ἡ διατήρησις τοῦ τιμαρίθμου σταθεροῦ κατὰ τὸ δυνατόν, συνεσκότισε τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη εἰς τὴν πρᾶξιν σημαίνει διανομὴν τοῦ εἰσοδήματος ὑπὲρ τῆς «τυπικῆς οἰκογενείας» καὶ συνεπῶς εἰς βάρος τῶν ἄλλων κοινωνικῶν ομάδων. Τὰ μέτρα ἐπιδοτήσεως τῶν τιμῶν, ἀφ' ἑτέρου, ἔδωσαν νέαν τροφὴν εἰς τὴν βαθέως ἐρριζωμένην δυσπιστίαν πρὸς τὸν τιμάρριθμον ὁ ὅποιος, τῶρα περισσότερο παρὰ ποτέ, διὰ πολλοὺς παρουσιάζετο ὡς «πολιτικόν» ὄργανον. Καὶ αἱ δύο αὗται παρανοήσεις κατὰ τὴν γνώμην τοῦ συγγραφέως προκύπτουν ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ προσδιορισμός του τιμαρίθμου, ὡς ἔχει σήμερον, δὲν ἐμφανίζει πλήρη συνέπειαν κατὰ τοῦτο, ὅτι τὰ ὅρια διαχωρισμοῦ ἀπὸ τὰς ἐπιδιώξεις ἀναδιανομῆς τοῦ εἰσοδήματος δὲν εἶναι ἀρκετὰ σαφῶς διαγεγραμμένα.

Ἡ ρίζα καὶ ἡ πηγὴ τοῦ διλήμματος τὸ ὅποιον ἀντιμετωπίσθη

μετά τήν ὑποτίμησιν ἔπρεπε, ἐν τούτοις, νά ἀναζητηθῇ τελικῶς εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ ἀρχαὶ ἦσαν δεσμευμέναι ἀπὸ τὴν ρήτραν τῆς συμφωνίας τοῦ 1947 ἐπὶ τῶν μισθῶν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.

Ἡ ἄνευ ὄρων προσαρμογὴ τῶν ἀξιώσεων τῶν ἡμερομισθίων πρὸς τὸν τιμάριθμον δὲν ἐπέτρεπε ἄλλην λύσιν ἀπὸ τὴν ἐπιδότησιν. Τὸ μειονέκτημα ἐνὸς τοιούτου δεσμοῦ ἔγκειται κυρίως εἰς τὸ ὅτι δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ ἐνδεχόμενον μεταβολῶν τοῦ ἐπιπέδου τῆς συνολικῆς προσφορᾶς εἰς τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν. Εἰς μίαν ἀκραίαν περίπτωσιν δύναται πράγματι νά νοηθῇ μία ἄνοδος τοῦ τιμαρίθμου ἢ ὁποία ἀντανakλᾷ ἓνα ἐπακριβῶς ἀντίστοιχον ποσοστὸν μειώσεως τῆς προσφορᾶς ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν οἰκονομίαν. Εἰς μίαν τοιαύτην περίπτωσιν, ἡ μηχανικὴ «ἀποζημίωσις» διὰ τὴν ἄνοδον τοῦ κόστους τοῦ βίου πρέπει νά σημαίνῃ ἐπομένως ἀνακατανομὴν τοῦ εἰσοδήματος ὑπὲρ τῆς «τιμαριθμικῆς οἰκογενείας» καί, ἐπομένως, εἰς τὴν πραγματικότητα, ὑπερ· ἀποζημίωσιν αὐτῆς τῆς κοινωνικῆς ομάδος.

Αἱ ἐκτεθεῖσαι ἀπόψεις φέρουν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἄνευ ὄρων, αὐτόματος προσαρμογὴ τῶν μισθῶν εἰς τὸν τιμάριθμον δύναται νά ὀδηγήσῃ εἰς παραλόγους συνεπείας καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου πρέπει νά θεωρηθῇ ὡς μὴ προσήκουσα πολιτικὴ. Οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ τιμαρίθμου θὰ παραμείνουν ὡς δεῖκται ἐκείνων τῶν μεταβολῶν τοῦ ἐκλεγέντος προτύπου, αἱ ὁποῖαι δὲν ὀφείλονται εἰς ἀποφάσεις στηριζόμενας εἰς μίαν πολιτικὴν διανομὴς τοῦ εἰσοδήματος. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἀνόθευτον μορφήν θὰ ἠδύναντο νά ἀποτελέσουν ὀδηγὸν καὶ δι' ἀμφότερα τὰ μέρη εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας καὶ διὰ τὴν Κυβέρνησιν ὡς πρὸς τὴν στᾶσιν τὴν ὁποίαν θὰ ἔπρεπε νά τηροῦν εἰς τὸ ζήτημα τῆς πολιτικῆς τῆς διανομῆς. Ἀλλ' ἡ θέσις τὴν ὁποίαν λαμβάνουν θὰ ἔπρεπε ἐπίσης νά καθορίζεται βάσει παραγόντων ἄλλων ἀπὸ ἓνα ἐπιπόλαιον τιμαριθμικὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι. Ἡ κυβέρνησις καὶ αἱ ομάδες τῶν ἰδιωτικῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων δὲν θὰ ἔπρεπε νά δεσμεύωνται προκαταβολικῶς εἰς τρόπον ὥστε αἱ ἐνέργειαι τῶν νά ὑπαγορεύωνται ἀπὸ τὴν ἔκβασιν τῶν ὑπολογισμῶν τοῦ τιμαρίθμου. Καὶ τότε δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀνάγκη νά ἀκολουθῇτῃ ἡ ἀμφίβολος ὁδὸς τῶν συχνῶν μεταβολῶν τῆς κλίμακος τοῦ χρησίμου ὀργάνου, τὸ ὁποῖον ἀποτελοῦν αἱ σειραὶ τῶν τιμαρίθμων.